

Ministerraad: Nieuwe NAVO-norm

Korte omschrijving werkvorm

Op 24 en 25 juni 2025 vindt de NAVO-top plaats in Den Haag. Het belangrijkste agendapunt is het vaststellen van een nieuwe NAVO-norm.

In deze werkvorm gaan leerlingen/studenten dieper in op de inhoud van de NAVO-top. Zij ontdekken waar de onderhandelingen over de NAVO-norm vandaan komen en hoe verschillende actoren in de onderhandelingen staan.

Tip: gebruik deze werkvorm als aanvulling op de NAVO-top(pers) quiz.

Duur

50 – 60 minuten

Doelgroep

- Havo
- Vwo

Leerdoelen

- Leerlingen/studenten kunnen uitleggen wat de NAVO-norm inhoudt.
- Leerlingen/studenten kunnen ten minste twee redenen noemen waarom de NAVO-norm juist nu ter discussie staat.
- Leerlingen/studenten kunnen een mening vormen over de onderhandelingen met betrekking tot de NAVO-norm.

Benodigheden

- Voor iedere leerling/student een werkblad met het nieuwsartikel en de uitspraken van Trump, Rutte en de EU-ministers van Financiën.
- Per tweetal één werkblad voor de minister van Defensie en één werkblad voor de minister van Financiën.
- [RTL-video over de NAVO-top](#)
- Eventueel toegang tot computers, laptops of telefoons om extra informatie op te zoeken.

Bronnen

Voor Bijlage 1 (Standpunten van de minister van Defensie en Financiën):

- <https://www.defensie.nl/actueel/nieuws/2025/05/06/brekelmans-europa-moet-meer-verantwoordelijkheid-nemen>
- <https://www.rd.nl/artikel/1106975-heinen-schuldhoudbaarheid-prioriteit-defensie-investeringen-eu>
- [2.1 Budgettaire kerngegevens | Ministerie van Financiën - Rijksoverheid](#)
- [2025 05 20 Financiële en personele doorrekening van de NAVO-capaciteitsdoelstellingen 2025](#)
- <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/01/08/nederlands-defensiebudget-naar-5-procent-zoals-trump-wil-je-kunt-niet-eindeloos-spullen-blijven-kopen-als-je-niet-de-mensen-hebt-om-ze-te-bedienen-a4878894>

Voor Bijlage 2 (Standpunten van Trump, Rutte en de EU-ministers):

- <https://rollcall.com/factbase/trump/transcript/donald-trump-press-conference-mar-a-lago-january-7-2025/>
- https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_231348.htm
- <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/05/15/veldkamp-ziet-in-antalya-zeer-brede-steun-voor-plan-rutte-over-verhoging-navo-norm-a4893458>
- <https://www.nrc.nl/nieuws/2025/04/12/europese-ministers-broeden-op-nieuw-defensieplan-een-europese-wapenkoopclub-a4889749>

Voor Bijlage 3 (Achtergrondinformatie):

- <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/navo-top-2025/nederland-en-de-navo>
- <https://www.politico.eu/article/donald-trump-tells-allies-spend-5-percent-gdp-defense-nato/>
- <https://nos.nl/artikel/2525035-nederland-voldoet-nu-wel-aan-navo-norm-defensie-net-als-22-andere-landen>
- <https://nos.nl/artikel/2568141-algemene-rekenkamer-ziet-ernstige-problemen-bij-drie-ministeries>
- https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf
- <https://www.trouw.nl/buitenland/de-navo-landen-gaan-de-5-procent-van-trump-niet-halen-ook-de-vs-niet~b8ada964>

Stappenplan

1. Introduceer kort de NAVO en de NAVO-top. Bepaal zelf hoe uitgebreid je dit doet, afhankelijk van hoeveel kennis de klas al heeft. Je kunt de quiz NAVO-top(pers) gebruiken om de belangrijkste NAVO-feiten te bespreken. Als de klas nog niets van de NAVO-top weet en je geen tijd hebt om de quiz te spelen, kun je de RTL-video laten zien ter introductie.

2. Bespreek naar aanleiding van de introductie een aantal vragen met de klas. Als je de quiz hebt gespeeld, kun je deze stap overslaan. Als je de video laat zien ter introductie, kun je de laatste vraag (f) tijdens de video al meegeven als kijkvraag.

- a. Wanneer de NAVO is opgericht? (Laat de leerlingen eventueel gokken)

Op 4 april 1949 werd het Noord-Atlantisch Verdrag (NAVO-Verdrag) getekend. Nederland was één van de twaalf oprichters van de NAVO.

- b. Welke landen zijn lid van de NAVO?

1. België (1949)
2. Canada (1949)
3. Denemarken (1949)
4. Frankrijk (1949)
5. IJsland (1949)
6. Italië (1949)
7. Luxemburg (1949)
8. Nederland (1949)
9. Noorwegen (1949)
10. Portugal (1949)
11. Verenigd Koninkrijk (1949)
12. Verenigde Staten (1949)
13. Griekenland (1952)
14. Turkije (1952)
15. Duitsland (1955)
16. Spanje (1982)
17. Hongarije (1999)
18. Polen (1999)
19. Tsjechië (1999)
20. Bulgarije (2004)
21. Estland (2004)
22. Letland (2004)
23. Litouwen (2004)
24. Roemenië (2004)
25. Slovenië (2004)
26. Slowakije (2004)
27. Albanië (2009)
28. Kroatië (2009)
29. Montenegro (2017)
30. Noord-Macedonië (2020)
31. Finland (2023)
32. Zweden (2024)

23 van deze lidstaten horen ook bij de EU. De lidstaten die geen EU-lid zijn, zijn onderstreept. Daarnaast horen Cyprus, Ierland, Malta en Oostenrijk wel bij de EU, maar niet bij de NAVO.

- c. Waarom is de NAVO opgericht?

[De Rijksoverheid](#) schrijft hierover:

De NAVO is opgericht om de vrede te bewaren en de veiligheid van de leden te beschermen. Dat doet de NAVO vanuit waarden die alle bondgenoten belangrijk vinden. Zoals vrijheid, democratie en mensenrechten. De NAVO heeft 3 belangrijke taken:

- afschrikken van vijanden en verdedigen van het NAVO-grondgebied;
- voorkomen en onder controle houden van crises;
- samenwerken op het gebied van veiligheid.

- d. Wat houdt artikel 5 van het NAVO-verdrag in?

In artikel 5 staat dat NAVO-landen elkaar helpen bij een aanval. Een aanval op één NAVO-land wordt gezien als een aanval op alle NAVO-landen.

- e. Wat is de NAVO-norm?

De NAVO is er om onze veiligheid te beschermen. Defensie is daar een groot onderdeel van. NAVO-landen hebben afgesproken dat zij minstens 2% van hun bruto binnenlands product (bbp) uitgeven aan defensie. Die 2% wordt ook wel de NAVO-norm genoemd.

- f. Waarom staat de NAVO-norm juist nu ter discussie?

Omdat op 24 en 25 juni de NAVO-top plaatsvindt in Den Haag. Daarnaast heeft Trump aangegeven dat NAVO-lidstaten meer geld uit moeten gaan geven aan defensie. Rutte is de secretaris-generaal van de NAVO en vindt ook dat er meer geld naar defensie moet. De lidstaten moeten het erover eens worden hoe zij dit willen aanpakken. Dat is een behoorlijke opgave.

3. Verdeel de klas in tweetallen.
4. Vertel dat de Nederlandse regering nog geen standpunt heeft ingenomen met betrekking tot het verhogen van de NAVO-norm. Ieder tweetal neemt vanaf nu de rol aan van de minister van Financiën en de minister van Defensie.
5. Deel de werkbladen, standpunten en het artikel uit.
6. Laat de klas eerst alle standpunten en het artikel lezen. Check of er vragen zijn naar aanleiding van deze informatie. Als je veel tijd hebt, kun je er ook voor kiezen om leerlingen/studenten extra informatie op te laten zoeken.
7. Geef de klas 12 minuten de tijd om de vragen op het werkblad te beantwoorden.
8. Laat de tweetallen ongeveer 10 minuten met elkaar in gesprek gaan om een gezamenlijk standpunt te bepalen.

9. Bespreek de opdracht na met de klas. Hoe vonden zij dit om te doen? Was het moeilijk of juist niet? Is er een tweetal dat hun standpunt wil presenteren? Verwachten zij dat het kabinet tot een soortgelijk standpunt zal komen?

Bijlage 1: Werkbladen

Je bent de minister van Defensie

Je maakt je zorgen om de veiligheid van Nederland. Rusland voert nu al regelmatig cyberaanvallen uit in EU-landen. Ook in Nederland. Als Rusland nog verder gaat, wordt het misschien een echte oorlog. We zijn nu nog afhankelijk van de VS voor onze wapens. Maar de Verenigde Staten zijn steeds minder bereid om Europese landen te helpen als de EU in oorlog zou raken met Rusland. We moeten zorgen dat we zelf sterk genoeg zijn om ons te verdedigen.

Vorige maand is er in het kabinet daarom afgesproken dat er 1,2 miljard euro extra naar defensie gaat. Daarvoor heb je onderhandeld met je collega-ministers.

Die 1,1 miljard euro extra lijkt veel, maar het is misschien niet genoeg. Zowel de Amerikaanse president (Donald Trump) als de secretaris-generaal van de NAVO (Mark Rutte) willen dat NAVO-landen nóg meer geld gaan uitgeven aan defensie. De EU-landen zoeken naar mogelijkheden om samen voor extra geld te zorgen. Tijdens de NAVO-top willen zij van jou weten of Nederland daaraan meedoet of niet.

Opdracht 1

- a) Lees de standpunten van Trump, Rutte en de EU-ministers van Financiën om erachter te komen wat er van je wordt gevraagd.
- b) Lees ook de extra achtergrondinformatie.
 - 1. Rekenvraag: Dit jaar heeft Nederland een budget van 22 miljard voor defensie. Daarmee voldoet Nederland voor het eerst aan de afspraak om 2% van het bbp aan defensie uit te geven. Het bbp van Nederland is in 2025 ongeveer 1100 miljard euro. Hoeveel extra geld is er nodig om aan een norm van 3,5% te voldoen?

Opdracht 2

Beantwoord de volgende vragen:

- a) Wat zijn argumenten voor het verhogen van de NAVO-norm?
- b) Wat zijn argumenten tegen het verhogen van de NAVO-norm?
- c) Welk standpunt zou jij innemen als minister van Defensie? Zou je de NAVO-norm willen verhogen of juist niet? Geef tenminste drie argumenten bij je standpunt.

Opdracht 3

Ga in gesprek met de minister van Financiën. Kunnen jullie het eens worden over het standpunt dat Nederland moet innemen tijdens de NAVO-top?

Je bent de minister van Financiën

Het is jouw taak om de bankrekening van Nederland te beheren – een grote verantwoordelijkheid! Je moet ervoor zorgen dat de regering verstandig met geld omgaat. Meer geld uitgeven dan er binnenkomt doe je liever niet, want het is voor onze financiële toekomst beter als Nederland zo min mogelijk schulden heeft. Maar veiligheid is ook belangrijk...

Binnenkort is de NAVO-top in Den Haag. Het worden voor jou twee ingewikkelde dagen, want er is veel extra geld nodig voor de veiligheid van NAVO-landen. Ook Nederland moet daar aan meebetalen. Maar waar halen we dat geld vandaan? Jij moet daarvoor als minister een besluit nemen!

Opdracht 1

- a) Lees de standpunten van Trump, Rutte en de EU-ministers van Financiën om erachter te komen wat er van je wordt gevraagd.
- b) Lees ook de achtergrondinformatie.
2. Rekenvraag: Het bbp van Nederland is vooruit ingeschat door het Ministerie van Financiën. Deze berekening is tot 2029 gemaakt. Het verwachte bbp is dan 1367 miljard euro. Stel dat de NAVO-lidstaten afspreken om 3,5% van hun bbp in defensie te investeren. Hoeveel geld moet Nederland dan vrijmaken in 2029?

Je ziet dat het belangrijk is om in defensie te investeren. Vanuit de EU komen er waarschijnlijk mogelijkheden om meer geld te lenen. Er is voorgesteld om als EU gezamenlijk leningen aan te gaan. Samen kunnen we meer lenen. Het betekent alleen ook dat als één van die landen zijn financiën niet netjes op orde heeft, wij het risico lopen daarvoor te moeten betalen.

Opdracht 2

Beantwoord de volgende vragen:

- a) Wat zijn argumenten voor het verhogen van de NAVO-norm?
- b) Wat zijn argumenten tegen het verhogen van de NAVO-norm?
- c) Welke andere mogelijkheden zijn er, naast lenen, om geld vrij te maken voor defensie?
- d) Welk standpunt zou jij innemen als minister van Financiën? Zou je de NAVO-norm willen verhogen of juist niet? Geef ten minste drie argumenten bij je standpunt.

Opdracht 3

Ga in gesprek met de minister van Defensie. Kunnen jullie het eens worden over het standpunt dat Nederland moet innemen tijdens de NAVO-top?

Bijlage 2: Standpunten Trump, Rutte en EU-ministers

Trump

‘Europese landen maken misbruik van de Verenigde Staten. Dat vond ik in 2017 al, toen ik voor de eerste keer president werd. Van de 28 NAVO-landen betaalden 20 landen niet genoeg. Ze haalden de norm van 2% niet. Toen heb ik gezegd: als je niet betaalt, gaan we je ook niet beschermen. Zodra ik dat zei, kwam het geld binnenstromen.

Toen was de norm nog 2%. Die zou nu 5% moeten zijn. Of ze het nou leuk vinden of niet, Europa wordt veel harder geraakt door de oorlog tussen Rusland en Oekraïne dan de Verenigde Staten. Er ligt een oceaan tussen ons in. Rusland zal ons veel minder snel aanvallen. Waarom betalen wij dan miljarden meer dan Europa? EU-landen kunnen veel meer zelf betalen. De norm zou 5% moeten zijn, niet 2%.’

Rutte

‘Oorlog is niet alleen hard en lelijk, maar ook duur.

Oekraïne is van plan volgend jaar bijna een kwart van haar bbp aan defensie uit te geven. Dat is meer dan 10 keer wat Europese NAVO-bondgenoten uitgeven. Het is een harde herinnering dat vrijheid niet gratis is.

Als we nu niet samen meer uitgeven om oorlog te voorkomen, zullen we later een veel, veel, veel hogere prijs betalen.

De defensie-uitgaven van NAVO-landen moeten stijgen van 2% van het bbp naar 5% in 2032. 3,5% van dit bedrag moet naar defensie zelf gaan. De 1,5% die overblijft mag ook naar andere zaken gaan die belangrijk zijn voor onze verdediging, zoals infrastructuur of cybersecurity. ‘

EU-ministers van Financiën

‘We vinden het belangrijk om meer geld aan defensie uit te geven, maar veel landen komen nu al geld te kort. We hebben niet zomaar extra geld voor defensie.

Als oplossing zouden we een nieuwe defensiegroep kunnen oprichten. Hier kunnen landen van de EU in meedoen, maar ook landen die niet bij de EU horen.

Er liggen al plannen klaar waarmee geld lenen voor defensie makkelijker wordt. Maar veel landen zijn bang voor schulden. In de nieuwe defensiegroep kunnen we al het beschikbare geld bij elkaar leggen. Als we toch extra geld lenen, ligt de schuld niet bij de EU-landen apart, maar bij de defensiegroep. Dat is fijner voor onze eigen regeringen.

Door samen wapens te kopen, zorgen we er ook voor dat de wapens beter op elkaar afgestemd zijn. Nu hebben we bijvoorbeeld allemaal verschillende tanks. Als we hier betere afspraken over maken, hebben we meer veiligheid voor hetzelfde geld.

We kunnen nog extra geld besparen door de wapens te bestellen bij bedrijven in de landen die meedoen aan de defensiegroep. Op die manier hebben we zelf voordeel van het extra uitgegeven geld.'

Bijlage 3: Achtergrondinformatie

Een nieuwe NAVO-norm

Op 24 en 25 juni vindt de NAVO-top plaats in Den Haag. Regeringsleiders en ministers van alle NAVO-landen komen samen om te vergaderen. Extra geld voor defensie zal het belangrijkste agendapunt zijn.

In de NAVO werken 32 landen samen om hun veiligheid te verdedigen. Twee belangrijke afspraken binnen de NAVO zijn artikel 5 en de NAVO-norm:

- **Artikel 5**
In artikel 5 staat dat NAVO-landen elkaar helpen bij een aanval. Een aanval op één NAVO-land wordt gezien als een aanval op alle NAVO-landen.
- **NAVO-norm**
De NAVO is er om onze veiligheid te beschermen. Defensie is daar een groot onderdeel van. NAVO-landen hebben afgesproken dat zij minstens 2% van hun bruto binnenlands product (bbp) uitgeven aan defensie. Die 2% wordt ook wel de NAVO-norm genoemd.

De Amerikaanse president Trump wil dat de NAVO-norm verhoogd wordt naar 5% van het bbp. Hij vindt dat Europa te veel op de Verenigde Staten leunt en dat Europese landen meer moeten gaan betalen.

bbp, wat is dat ook alweer?

Als je al het geld dat in een land wordt uitgegeven bij elkaar optelt, krijg je het bruto binnenlands product (bbp). Het bbp wordt vaak gebruikt om aan te geven hoe welvarend een land is. Hoe hoger het bbp, hoe welvarender het land.

De NAVO-norm is een percentage van het bbp. Zo past het bedrag dat aan defensie moet worden altijd bij hoe het op dat moment gaat met de economie in een land.

Heel lang haalden de meeste NAVO-landen de norm van 2% niet. Vorig jaar kwam daar opeens verandering in: 22 van de 32 landen gaven minstens 2% van hun bbp uit aan defensie. Het leek erop dat Nederland hierbij hoorde, maar uiteindelijk gaven we maar 1,79% van ons bbp uit aan defensie. Er lag genoeg geld klaar, maar niet alles kon worden uitgegeven omdat de materialen voor defensie moeilijk verkrijgbaar waren.

Polen gaf afgelopen jaar meer dan 4% van het bbp uit aan defensie. Dat is het hoogste percentage van alle NAVO-landen. De Verenigde Staten staan op de derde plek. Zij gaven 3,4% van het bbp uit aan defensie.

Alle regeringsleiders binnen de NAVO vinden het belangrijk om meer geld uit te geven aan defensie. Toch vinden zij het ook lastig omdat het in veel landen minder goed gaat met de economie. Zeker voor landen die nu nog niet aan de norm van 2% voldoen – zoals België, Spanje en Italië – zal het lastig zijn om een hogere norm te halen.

Bijlage 4: Antwoorden op de rekenvragen

Minister van Defensie

$$1100/100 \cdot 3,5 = 38,5$$

$$38,5 - 22 = 16,5$$

Volgens deze cijfers zou er dit jaar dus 16,5 miljard euro extra nodig zijn om aan een norm van 3,5% te kunnen voldoen. Minister Brekelmans heeft aangegeven dat er dit jaar minstens 16 tot 19 miljard euro extra nodig zou zijn om aan een norm van 3,5% te voldoen.

Minister van Financiën

$$1.367/100 \cdot 3,5 = 47,845$$

Nederland zou bij een nieuwe NAVO-norm van 3,5 dus 47,845 miljard euro aan defensie uit moeten geven in 2029.